

**Selectieadvies archeologische monumentenzorg
Gemeente Sint-Michielsgestel**

**Donksestraat, Den Dungen
gemeente Sint-Michielsgestel :
een bureau- en inventariserend veldonderzoek
in de vorm van boringen in de verkennende fase**

Bureau voor Archeologie Rapport 1123

***BvA
(conceptversie rapport)***

	Naam	Afdeling/bedrijf	Datum	Paraaf
Opsteller	Juan van der Roest	senior archeoloog, gemeente 's-Hertogenbosch afdeling SO/Erfgood	31-01-2022	
Controle	Stefan Molenaar	senior archeoloog, gemeente 's-Hertogenbosch afdeling SO/Erfgood	31-01-2022	SM
Controle Gemeente Sint-Michielsgestel	Hans Rijkers	medewerker Erfgood gemeente Sint-Michielsgestel	31-01-2022	

1 Inleiding

In opdracht van projectontwikkelaar *Reiger Developments B.V.* heeft BvA archeologisch onderzoek uitgevoerd voor en binnen een plangebied aan de Donksestraat te Den Dungen. Het onderzoek is uitgevoerd in het kader van een bestemmingsplanwijziging voor de bouw van 40 woningen met bijbehorende ontsluitingswegen en watergangen. De precieze aard en omvang van de werkzaamheden is nog onbekend.

Het gebied valt binnen het bestemmingsplan *Buitengebied Sint-Michielsgestel* (2013); in het gebied geldt vastgesteld gemeentelijk archeologisch beleid. Op de gemeentelijke archeologische beleidskaart (2010) ligt het plangebied in meerdere zones:

- een groot deel heeft een *middelhoge* archeologische verwachting vanwege een hoge landschappelijke ligging (dubbelbestemming *Waarde-Archeologie 4*);
- het W. heeft een *lage* verwachting vanwege een lage(re) landschappelijke ligging;
- in het uiterst O. hoek is sprake van een *hoge* verwachting op grond van de aanwezigheid van historische bebouwing (dubbelbestemming *Waarde-Archeologie 1*);
- hieroverheen loopt van N. naar Z. een zone met een *hoge* verwachting voor vestingwerken uit 1629 (dubbelbestemming *Waarde-Archeologie 3*).

Het beleid in zones met *lage* of *middelhoge* verwachting is dat bij ingrepen > 100 m² waarbij dieper gegraven wordt dan 50 cm -mv rekening gehouden moet worden met archeologische resten. Het beleid in de zone met vestingwerken is dat bij ingrepen > 50 m² waarbij dieper gegraven dan 50 cm -mv rekening gehouden moet worden met zulke resten. Deze zone overlapt met bovengenoemde landschappelijke zones. Bij overlappende zonering is het strengste criterium van toepassing. Het beleid in de zone met historische bebouwing is dat bij ingrepen > 30 m² waarbij dieper wordt gegraven dan 50 cm -mv rekening gehouden moet worden met archeologische resten. Vanwege dit beleid moet voor de beoogde ontwikkeling dus (voor)onderzoek worden uitgevoerd. Dit rapport voorziet daarin.

De gemeente Sint-Michielsgestel is - als bevoegde overheid - nu gevraagd het rapport te beoordelen en een selectieadvies op te stellen. Het is daartoe voorgelegd aan de afdeling SO/Erfgoed van de gemeente 's-Hertogenbosch.

1.1 Het plangebied

Het plangebied ligt aan de Donksestraat. Het is 150 m lang (NW-ZO) en 120 m breed (ZW-NO) en heeft een omvang van ca. 2 ha (20.330 m²). Het is kadastraal bekend als Sint-Michielsgestel, sectie H, nrs. 437, 594, 635, 740, 783, 784. Ten N. en Z. van het plangebied liggen bebouwde kavels van de Donksestraat. Aan de ZW-kant liggen akkers en weilanden. Aan de O.-kant ligt een boerderij; aan de weg staat een boerderij met bouwjaar 1900 (adres Donksestraat 19). Daar ten NO van staat een woning uit 1987 (Donksestraat 19b). Achter deze panden ligt bedrijfsbebouwing uit 1978, 1981, 1990, 1997 en 2013. Ten W. van deze bebouwing liggen kuilplaten voor de opslag van voer. Het onbebouwde land was ten tijde van het onderzoek in gebruik als maïsakker.

1.2 Aard van de bedreiging

De beoogde ingreep bestaat uit sloop- en bouwwerkzaamheden. De omvang van de graafwerkzaamheden is nog niet bekend, maar naar verwachting vinden deze plaats tot ca. 80 cm -mv bij de aanleg van funderingen. Mogelijk worden ook funderingspalen gezet. Het schetsplan voorziet ook in de aanleg van ontsluitingswegen en watergangen waarbij graafwerkzaamheden zullen worden uitgevoerd. De consequentie van de voorgenomen ontwikkeling kan zijn dat eventueel aanwezige archeologische waarden en resten in de ondergrond van het plangebied worden aangetast of vernietigd.

2 Archeologisch onderzoek

BvA heeft het onderzoek in december 2021 uitgevoerd; resultaten zijn vastgelegd in:

De Boer, A., en F. Roodenburg, 2021: Donksestraat, Den Dungen, gemeente Sint-Michielsgestel: een bureau- en inventariserend veldonderzoek in de vorm van boringen in de verkennende fase - Bureau voor Archeologie Rapport 1123 - concept, 17 december 2021.

Dit rapport dient blijkbaar als *bijlage 2* bij de *Ruimtelijke Onderbouwing* voor het project *Wonen op de Donk* zoals opgesteld door

2.1 Onderzoeksmethode

Het onderzoek heeft bestaan uit een bureauonderzoek en een inventariserend veldonderzoek en is uitgevoerd conform KNAv. 4.1, prot. 4002 Bureauonderzoek en prot. 4003 Inventariserend Veldonderzoek. Doel van bureauonderzoek is het opstellen van een gespecificeerde archeologische verwachting. Doel van veldonderzoek is het controleren en verfijnen van deze verwachting, zodat een beslissing genomen kan worden over hoe met eventuele archeologische waarden rekening moet worden gehouden bij de voorgenomen werkzaamheden. Het veldonderzoek is uitgevoerd als een verkennend booronderzoek. Op 6 of 8 december 2021 zijn daartoe op locatie met een Edelman-boor (Ø 7 cm) 12 boringen gezet tot in de C-horizont; einddieptes liggen tussen 100 en 200 cm-mv. De boringen zijn lithologisch beschreven conform de ASB 1.1/NEN 5104. Relevante lagen zijn gezeefd over een zeef met een maaswijdte van 4 mm.

2.2 Resultaten en conclusie onderzoek (verkort)

Uit het bureauonderzoek bleek dat in het plangebied - vanwege landschappelijke ligging op een dekzandrug - archeologische resten gerelateerd aan landbouwsamenlevingen (Neolithicum t/m Middeleeuwen) aanwezig kunnen zijn. Er kunnen ook resten van een vestingwerk uit 1629 aanwezig zijn: (voet van) wallen, grachten, paden, gebruiksafval van soldaten. In het O. van het gebied ligt begin 19^e eeuw een erf. Mogelijk zijn in dit deel ook oudere resten aanwezig gerelateerd aan de historische ontwikkeling van het dorp uit de Late Middeleeuwen en Nieuwe Tijd. De verwachting op resten uit het Laat-Paleolithicum-Mesolithicum is *laag*, omdat het plangebied niet ligt in de buurt van gradiënten en stromend water. De kans is bovendien groot dat ondiepe archeologische sporen uit deze periode vergraven zijn door latere landbewerking/gebruik als akker. Voor de periode Neolithicum-Vroege Middeleeuwen is de verwachting *middelhoog*; het gebied is waarschijnlijk een geschikte vestigingsplaats geweest, maar de kans is groot dat ondiepe archeologische sporen uit deze periode vergraven zijn door latere grondwerkzaamheden. Voor de Late Middeleeuwen-Nieuwe tijd is de verwachting *hoog*, vanwege de ligging tegen de dorpskern van Den Dungen, en vanwege de geschatte ligging van het voorwerk nabij de Donksestraat. Het gaat mogelijk om het voorwerk van het kwartier van Van Brederode. Dit is op de beleidskaart van de gemeente aangeduid met het roze gestreepte signatuur.

Uit het booronderzoek bleek dat in het gebied sprake is van een A- op C-horizont. De top van het oorspronkelijke (podzol)bodemprofiel is opgenomen in de humeuze bovengrond. Er zijn archeologische indicatoren aangetroffen en er zijn vondsten verzameld. In het O. van het plangebied zijn diepe verstoringen aanwezig die gerelateerd kunnen worden aan 20^e-eeuwse sloop- en bouwwerkzaamheden en de aanleg van sleufsilo's. In het W. van het gebied is een relatief dun akkerdek aanwezig. Het grondwater staat hoog en dit terrein is waarschijnlijk te laag en nat geweest voor bewoning.

Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van het voorwerk. Hoewel niet kan worden uitgesloten dat resten van de linie toch aanwezig zijn, is het opsporen hiervan lastig. Bovendien is het niet zeker dat het betreffende voorwerk daadwerkelijk door het plangebied heeft gelopen. Naar oordeel van BvA is nader onderzoek daarom niet noodzakelijk. Wel wordt in deze context nadrukkelijk gewezen op de wettelijke verplichting toevalsvondsten die bij graafwerkzaamheden worden gedaan, te melden bij de gemeente. De ondergrond bij het 19^e-eeuwse erf aan de O.-kant van het plangebied lijkt geheel vergraven. De kans op aanwezigheid van behoudenswaardige archeologische resten wordt (door BvA) als klein ingeschat.

2.3 Advies Bureau voor Archeologie

Op basis van het voorgaande adviseert BvA daarom om het plangebied vrij te geven voor de voorgenomen ontwikkeling.

Dit onderzoek is met grote zorgvuldigheid uitgevoerd. Het is echter nooit uit te sluiten dat bij graafwerkzaamheden toch archeologische resten worden aangetroffen op plaatsen en dieptes waar die niet worden verwacht. Eventuele archeologische resten is men verplicht te melden (bij de Minister van OCW) in overeenstemming met de Erfgoedwet. In dit geval wordt aangeraden om contact op te nemen met de gemeente Sint-Michielsgestel.

3 Beoordeling rapportage namens/door de Gemeente Sint-Michielsgestel

Het conceptrapport voldoet aan de huidige wet- en regelgeving en is verder redelijk opgesteld. Bij de beoordeling van het rapport zijn op zich geen zwaarwegende op- of aanmerkingen geplaatst; echter voordat het rapport geheel goedgekeurd kan worden, wordt nog wel aandacht gevraagd voor de volgende twee zaken:

Op p. 26 staat in de *Conclusie booronderzoek*, punt 8, derde alinea : “Er zijn geen aanwijzingen gevonden voor de aanwezigheid van het voorwerk van de circumvallatielinie uit 1629. Indien een wal in het plangebied aanwezig is geweest, is deze waarschijnlijk volledig geëgaliseerd. Hoewel niet kan worden uitgesloten dat resten van de linie toch aanwezig zijn, is het opsporen hiervan lastig. Bovendien is het niet zeker dat het betreffende voorwerk daadwerkelijk door het plangebied heeft gelopen. Naar oordeel van Bureau voor Archeologie is nader onderzoek daarom niet noodzakelijk.”; hier wordt gesteld dat het opsporen van het mogelijk aanwezige voorwerk en andere zaken die met beleg van 's-Hertogenbosch en de Linie 1629 te maken zouden kunnen hebben ‘lastig op te sporen’ zouden zijn; dit kan o.i. eenvoudig gebeuren door het trekken van proefsleuven; het zou daarbij bijvoorbeeld kunnen gaan om één lange proefsleuf of om meerdere kortere proefsleuven; de mogelijke situering van een voorwerk van het *Fort De Brederode* of *Dungense Schans* in de nabijheid of zelfs in het plangebied zelf, is op zich interessant genoeg om naar een bepaalde vorm van nader onderzoek te streven; in principe zou uitgegaan kunnen worden van een “zoeksleuf” met een breedte van 2 m; wanneer alleen sporen van het voorwerk worden aangetroffen, betekent dit niet automatisch dat er een doorstart naar een volledige opgraving hoeft te komen als bijvoorbeeld de aard, conservering e.d. in voldoende mate kunnen worden vastgesteld; van belang zou in principe zijn de exacte locatie en mogelijke (globale) loop ervan binnen het plangebied vast te stellen; echter wanneer er in de “zoeksleuf” behoudenswaardige resten van andere complextypen worden aangetroffen en deze *ex situ* behouden moeten worden, zal een opgraving plaats moeten vinden; deze optie bekijken en zoveel mogelijk naar eigen inzichten vorm geven; in het op te stellen PvE ligt de nadruk van het onderzoek dus met name op de eventuele aanwezigheid van een voorwerk in het plangebied en zijn met name vragen aangaande *Conflictarcheologie* relevant.

Verder graag de juiste datum van het veldwerk aangeven; op p. 3 staat 6 december en op p. 22 staat 8 december.

Graag deze op-/aanmerkingen bekijken en in voldoende mate verwerken in de definitieve versie.

3.1 Selectieadvies Gemeente Sint-Michielsgestel

Gezien het voorgaande kan de gemeente nog niet geheel instemmen met de inhoud en strekking van het rapport van BvA en met het advies om het plangebied nu vrij te geven voor ontwikkeling zonder enige vorm van mogelijk nader onderzoek.

Bovenstaande op-/aanmerkingen dienen te zijn verwerkt in de volgende, definitieve versie van het rapport. Dit wordt dan nog een keer *formeel* voorgelegd aan de gemeente. Na definitieve goedkeuring zal die versie (*procedureel*) worden vastgesteld, immers het betreft een bestemmingsplanwijziging.

Dit betekent ook dat - zolang de AMZ-cyclus nog loopt - op de locatie nog niet met bodemverstorende activiteiten of zelfs met daarop voorbereidende activiteiten mag worden begonnen.